

LUIGA MODY HÄÄL BORENIUS

Euroopalik päästerõngas

Simo Soolo, Luiga Mody Hääl Borenius

Euroopa Liiduga (edaspidi EL) ühinemisel lülitusid Eesti Vabariigi õigusruumi ühendusega seotud õigusallikad ning õigusaktid muutes Eesti riigi üheks tervikuks teiste seniühinenud riikidega. Lisaks kõigele muule toimus kahe täiesti erineva mastaabiga õigussüsteemi ühinemine. Uus olukord lisas meie 3-astmelisele kohtusüsteemile täiendava kohtu – Euroopa Ühenduste Kohtu (edaspidi Euroopa Kohus, asukoht Luksemburg).

Kui varasemalt pidime normide ühetaolise kohaldamise ja sisustamise juures kasutama varasemaid Riigikohtu seisukohti, siis meie riigi muutumisega üheks riikideülese süsteemi osaks lisandusid sellega ka Euroopa Kohtu seisukohad. Vaatamata sellele võib tekkida küsimus, kuidas tõlgendada mõnda ühenduse õiguse normi olukorras, kus puudub nii Riigikohtu kui ka Euroopa Kohtu seisukoht? Sellele annab vastuse selline instituut, mis kannab nime „Euroopa Kohtu eelotsus“. Igal EL-i liikmesriigil on alati võimalus paluda Euroopa Kohtult eelotsust juhul, kui tal tekib küsimus ühenduse õiguse kohaldamise kohta.

Eelotsus – mis see on?

Tegemist on Euroopa Kohtu poolt antud juhiseiga, mille eesmärgiks on aidata liikmesriikide kohtuid keerulise EL-i õiguse kohaldamisel ja tõlgendamisel. Eelotsus on siduva iseloomuga, st sellel on pretsedendiga sarnane tähendus - see on kehtiv nii küsija riigile kui ka kõikidele teistele liikmesriikidele ning on edaspidiseks järgimiseks kohustuslik!

Eelotsuse peamiseks eesmärgiks on tagada EL-i õiguse ühetaoline kehtivus, kohaldamine ja tõlgendamine EL-i kõikides liikmesriikides. Eelotsuse küsimine on seega EL-i õiguse nurgakivi, selle kinnituseks on ka asjaolu, et just eelotsustes on Euroopa Kohus loonud kõige kuulsamad EL-i õiguse põhimõtted nagu EL-i õiguse vahetu kohaldatavus, EL-i õiguse ülimuslikkus, liikmesriikide vastutus EL-i õiguse rikkumise eest, samuti põhiõigusi ja -vabadusi puudutavad põhimõtted.

Kes saab küsida eelotsust?

Vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 234 peab küsijaks olema kohus, juhul kui tal tekib kahtlus EL-i õiguse kehtivuses või selle tõlgendamisel. Iga Euroopa kodanik (sh ka juriidiline isik) võib küll kohtumenetluse raames taotleda eelotsusemenetlust teda puudutavate ühenduse õiguse sätete täpsustamiseks [siseriiklikult kohtult], kuid sellise taotluse võib Euroopa Kohtule vahetult esitada siiski üksnes siseriiklik kohus ise. Samuti valib just kohus ka menetlusstaadiumi, milles eelotsust küsida.

Seega on üksikisiku kaebeõigused Euroopa Kohtusse piiratud. Oma riigi vastu Euroopa Kohtusse otse pöörduda ei ole võimalik. Kui riik on EL-i õigust valesti ühtlustanud või

Advokaadibüroo Luiga Mody Hääl Borenius Attorneys at Law Luiga Mody Hääl Borenius

Tallinn Kawe Plaza, Pärnu mnt 15, Tallinn 10141, Estonia Tel +372 6651 888 Fax +372 6651 899 www.lmh.ee

Helsinki Attorneys at law Borenius & Kempainen Ltd, Yrjönkatu 13 A, FI-00120 Helsinki, Finland Tel +358 9 615 333 Fax +358 9 6153 3499 www.borenius.com

Riga Attorneys at Law Liepa, Skopiņa / Borenius, Lacplesa 20a, LV-1011 Riga, Latvia Tel +371 6 7201 800 Fax +371 6 7201 801 www.borenius.lv

Vilnius Attorneys at law Foigt & Partners / Regija Borenius, J. Jasinskio str 16 A, 8th floor, LT-01112 Vilnius, Lithuania Tel +370 5264 9555 Fax +370 5260 8327 www.regija.lt

kohaldanud, saab esmalt pöörduda vaid siseriiklikusse kohtusse ja alles eelotsuse menetluse kaudu võimalusel välja jõuda Euroopa Kohtuni. Küll aga saavad isikud teatud tingimustel vaidlustada neile suunatud või neid otseselt ja isiklikult puudutavaid (teistele suunatud) EL-i õigusakte ning samadel tingimustel ka EL-i institutsioonide tegevusetust Euroopa Kohtus.

Eelotsuse küsimine – kas kohtu õigus või kohustus?

Sõltuvalt olukorrast võib olla tegemist nii kohtu õiguse kui ka kohtu kohustusega. Nimelt võivad Euroopa Kohtule küsimusi esitada kõik liikmesriikide kohtud, viimase astme kohtud on selleks koguni kohustatud (viimase astmena käsitletakse kohut, mille otsuse peale antud asjas ei ole võimalik edasi kaevata – Eesti puhul on selliseks kohtuks Riigikohus). Samas on ka madalama astme kohtutel EL õiguse kehtivuses kahtlemise korral on kohustus esitada Euroopa Kohtule küsimusi eelotsuse saamiseks.

Kohus ei pea küsima eelotsust, kui samale küsimusele on vastatud varasemas lahendis või küsimuse vastus on ilmselge teiste liikmesriikide kohtutele ja ka Euroopa Kohtule sõltumata sellest, et küsimusele ei ole veel vastatud. Küll aga on vajalik märkida, et liikmesriigi kohus vastutab nii selle eest, kui ta ei küsi eelotsust (kuigi see oli kohustuslik), kui ka selle eest, kui lahendab asja vaatamata saadud eelotsusele viimast arvestamata.

Millistel olukordadel tekib kohtul vajadus eelotsuse küsimiseks?

Iseenesest võib kohtunikul tekkida küsimus EÜ asutamislepingu või näiteks Euroopa Komisjoni määruse tõlgendamise puhul. Siin on oluline vahet teha olukordadel, kus:

- a) kaheldakse EL õiguse (õigusakti) kehtivuses – aluslepingute kehtivuse kontrollimiseks Euroopa Kohtul pädevus puudub, Euroopa Kohus võib otsustada EL Nõukogu deklaratsioonide, Euroopa Parlamendi soovitude ja arvamuste kehtivuse üle;
- b) tekib küsimus EL õiguse tõlgendamisel - võib tõlgendada EÜ asutamislepingut kui eelmises punktis nimetatud dokumente.

Eelotsusemenetluse kestusest

Menetlus algab ja lõpeb liikmesriigi kohtus vahepealse arvamuse küsimisega Euroopa Kohtust. Eelotsuse menetlus kestab keskmiselt 2 aastat. See tähendab, et siseriiklik kohtumenetlus peatub kuni eelotsuse tegemiseni ning seda ajakulu peaks kindlasti arvestama asudes siseriiklikult kohtul taotlema eelotsuse küsimist.

On vajalik rõhutada, et Euroopa Kohus otsustab liikmesriigi kohtus menetluses oleva asja vaid EL-i õigust puudutavat küsimust, liikmesriigi kohus otsustab aga kogu asja üle siseriiklikku õigust võttes seejuures arvesse eelotsuse. Et Euroopa Kohus ei otsusta kogu asja, puudub igasugune õiguslik põhjus Euroopa Kohust nimetada ka neljandaks astmeks.

Näited eelotsuse küsimisest Eestis

Riigikohtu halduskolleegiumil tekkis kahtlus, kas põllumajandusministri 20. aprilli 2004. a määruse nr 51 "Põllumajandusliku keskkonnatoetuse saamise täpsemate nõuete ning toetuse taotlemise, taotluse menetlemise ja toetuse maksmise täpsema korra" § 82 lg 7, mille kohaselt ei määratud toetust massiivile, millel puudus kehtiv keskkonnasõbraliku tootmise kohustus, on kooskõlas EL-i õigusega. Seetõttu esitati 14. mai 2007 Euroopa Kohtule eelotsuse taotlus, milles küsiti, kas toetusperioodi kestel võib muuta keskkonnasõbraliku tootmise eest makstava põllumajandusliku keskkonnatoetuse taotlusele esitatavaid nõudeid selliselt, et piiratakse varasemaga võrreldes nõuetele vastavate subjektide ringi ja kas põllumajandusministril oli selliste muudatuste tegemise pädevus.

Euroopa Kohus asus 4. juuni 2009. a eelotsuses seisukohale, et EL-i õigusega ei ole vastuolus olukord, kui eelarvevahendite ebapiisavuse korral muudab liikmesriik maaelu arengu toetuse määramise tingimusi selliselt, et võimalike toetusesaajate ringi kuuluvad üksnes põllumajandustootjad, kellele on juba eelmisel eelarveaastal tehtud toetuse määramise otsus. Ühtlasi märgiti, et selline olukord ei riku võrdse kohtlemise, õiguspärase ootuse kaitse ja proportsionaalsuse põhimõtteid.

Peale nimetatud kaasuse on eelotsuse küsimine päevakorda kerkinud ka nn suhkrutrahvi kaebuses, kus ettevõtja soovis tunnistada kehtetuks Euroopa Komisjoni määruse sätteid, mis kohustasid teda üleliigselt varutud suhkru eest trahvi maksma. Nimetatud küsimuses oli aga juba paraku ette jõudnud Poola Vabariik, kelle eelotsus olnuks olnud siduv ka Eestile, selletõttu jäeti eelotsus sel korral küsimata ning jäädi ootama eelotsust Poola Vabariigi küsimusele.

Vt lisaks ka:

[EÜ asutamisleping](#)

[Riigikohtu lahend põllumajandusministri määruse kooskõlast EL-i õigusega](#)

[Riigikohtu lahend seoses suhkrutrahviga](#)